

Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,

e-ISSN: 2651-4605

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

Makale Geliş Tarihi: 27.01.2021

Makale Kabul Tarihi: 29.03.2021

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNİN 68 OLAYLARINA ETKİSİ

Tuba ÖZHAZİNEDAR¹

Öz

Soğuk Savaş dönemi, ABD ve Sovyetlerin dünya üzerinde hâkimiyet kurmak adına uygulamış oldukları askerî, siyasi ve ekonomik politikalarıdır. II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Doğu Avrupa'da yayılcı bir politika takip etmiş, ABD de Sovyet politikasına karşı Batı Avrupa'ya maddi yardımlarda bulunulmuştur. Bölgede antikomünist bir sistem tesis etmeye çalışmıştır. ABD ve Sovyetler arasındaki yarış dünyanın Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmesine, ardından yaşanan gerginlik dünyanın kamplaşmasına ve bir süre sonra mevcut sisteme karşı direnişlerin baş göstermesine neden olmuştur. Bu dönemde gerçekleşen etnik çatışmalar, kapitalist ve komünist blok ülkelerinde uygulanan politikalar global barışı tehdit eden bir noktaya ulaşmış ve eylemlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. ABD kapitalizm merkezli bir yönetim anlayışını benimserken, Sovyetler medya, ordu, ekonomi ve daha birçok kurumun kontrol altına alındığı komünist yönetimleri benimsemiştir. Bu amaçla Soğuk Savaş süresince kullanılan güç siyaseti, siyasal baskılar ve tehditler, yıkıcı ve bölücü faaliyetler, psikolojik savaş uygulamaları, kışkırtıcı propaganda vb. yöntemler tepkileri beraberinde getirmiş ve kitle gösterilerine dönüşmüştür. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler ve ABD arasında cereyan eden politik çekişme, kutuplaşma ve bölgesel yaptırımlar bölgelerde sıcak çatışmaların yaşanmasına, bölgelerin mücadele sahası olmasına neden olmuştur. Özellikle Kore ve Vietnam Savaşı, Berlin Sorunu, 1956 ve 59 yıllarında Doğu Avrupa ve Ortadoğu hattında çekişmelerin yaşanması, U-2 casus uçağı sorunu, Küba Krizi tarafları karşı karşıya getirmiş, Soğuk Savaş döneminde bir sıcak savaşın yaşanmasına neden olmuştur. Tüm bu olaylar 68 öğrenci eylemlerinin bir domino etkisi yaratarak tüm dünyaya eş zamanlı yayılmasına neden olmuştur. Bu çalışma tüm dünyada eş zamanlı meydana gelen 68 öğrenci eylemlerinin temelinde yatan olayları belirlemektir. Çalışmada, komünizm ve kapitalizm uygulamasında kullanılan yöntemlerin siyasi, ideolojik ve ekonomik kamplaşmaya dönüşmesi tartışılmış, bu tartışma neticesinde baskının mutlak bir tepkiye yol açtığı görülmüştür. Sovyetlerin Doğu Avrupa'da uyguladığı politika hem Sovyet itibarını zedelendiğı hem de yükselen komünizme olan inancı sarstığı tespit edilmiştir. Sovyetlerin ve ABD'nin dünya üzerinde hâkimiyetlerini devam ettirmek için uygulamış oldukları yöntemlerin çok kutupluluğı derinleştirdiğı söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş Sonrası Dönem, Politika, Komünizm, Kapitalizm, Öğrenci Eylemleri.

¹ Dr., tozhazinedar@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6396-8946.

The Effect Of The Cold War Period On The 68 Events

Abstract

The Cold War era means the military, political and economic policies implemented by the US and the Soviets to dominate the world. After World War II, the Soviets followed an expansionist policy in Eastern Europe, and the USA provided financial aid to Western Europe despite the Soviet policy. The United States tried to establish an anticommunist system in the region. The race between the United States and the Soviets divided the world into East and West, and after a while, this race caused some resistant movements towards the current system. The policies implemented reached a point that could threaten global peace and set a scene for different protests. While the United States adopted a capitalism-centered approach for their governance, the Soviets adopted Communist administrations in which the media, army, economy and many other institutions were controlled. As a result of that atmosphere, power politics used during the Cold War, political pressures and threats, destructive and divisive activities, psychological warfare practices and longtime provocative propaganda eventually caused strong reactions and triggered a lot of mass demonstrations. During the Cold War, the political strife, polarization and regional sanctions that took place between the Soviets and the United States led to hot conflicts in the regions, and the regions became areas of struggle. Especially the Korean and Vietnam War, the Berlin problem, the conflict on the Eastern European/Middle East lines in 1956/1959, the U-2 spy plane problem and the Cuban crisis increased the tension and even led to a hot war during the Cold War. All these events caused 68 student actions to spread simultaneously around the world by creating a domino effect. This study is to determine the underlying events of 68 student actions that occurred simultaneously around the world. In the study, the transformation of the methods used in the practice of communism and capitalism into political, ideological and economic camps was discussed, and as a result of this discussion, it is determined that pressure leads to an absolute reaction. In addition, according to our research, Soviet policy in Eastern Europe tarnished the Soviet reputation and weakened the belief in communism rising. Furthermore, it can be stated that the methods applied by the Soviets and the United States to maintain their dominance in the world deepened the multipolarity.

Keywords: Post-ColdWarPeriod, Politics, Communism, Capitalism, StudentActions.

Giriş

Soğuk Savaş, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve Sovyetler arasında 1947'den 1991'e kadar devam eden uluslararası siyasi ve askerî sahadaki nüfuz mücadelesidir. Dünya Batı Blok'u ve Doğu Blok'u olarak ikiye ayrılmış, Amerika'nın önderliğindeki Batı Blok'u ülkeleri kapitalist sistemle, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin önderliğindeki Doğu Blok'u ülkeleri komünist sistemle yönetilmiştir. Dünyanın kapitalist ve komünist olarak ikiye ayrılması iki süper gücü karşı karşıya getirerek, silahlanma yarışına, pakların kurulmasına ve askerî blokların oluşturulmasına müncer olmuştur. Hem ABD hem de Sovyetler Birliği bloklaşan ülkeleri kendi yanlarına çekmeyi hedeflemiş, bu amaç doğrultusunda ABD gelişmekte olan ülkelere maddi yardımda bulunmuş, Sovyetler Birliği ise yayılmacı bir siyaset izlemiştir. Hem ABD hem de Sovyetler politikalarını takip ederken bölgesel savaşlara taraf olmuş, ideolojik propaganda ve kışkırtmalarla hâkimiyetlerini sağlamlaştırmaya çalışmışlardır. (Hobsbawm, 2006, s. 173)

Hâkimiyet kurdukları bölgelerde kendi görüş ve çıkarları dışında meydana gelen olaylara silahlı müdahalede bulunan Sovyetler ve ABD, bölgelerde oluşturulmak istenen gerginliklerle denge ve korku politikalarını hedeflemişlerdir. Oluşturulmak istenen politikalarla, dünya hâkimiyeti tasavvur edilmiş, bu safhada dünya hürriyet düzeni ile totaliter komünist düzenin mücadelesi hâline getirilmiş, "hür dünya" ve "demir perde ülkeleri" ortaya çıkmıştır. Bir bölgede bölge üzerinde hegemonyayı sürdürebilmenin en temel şartı ekonomik güç olduğundan hâkimiyet mücadelesinde kullanılan en önemli saiklerden biri de para olmuştur. Böylece ideolojik üstünlük ekonomik güç ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ekonomik güç ile elde edilen başarı Soğuk Savaş döneminin getirmiş olduğu en geniş ölçekli vasıtalarından biri olarak değerlendirilmiştir. (Kantaracı, 2012, s. 52)

Dünya üzerindeki nüfusun etki altına alınmaya çalışıldığı Soğuk Savaş döneminde sosyalizmin yükselmesi oldukça önemli bir dönemeci oluşturmuştur. Sosyalizmin yükselmesinde II. Dünya Savaşı boyunca uygulanan Almanların ırkçı politikası, Amerika'nın Uzakdoğu'yu, Hiroşima ve Nagasaki'yi atom bombasıyla yerle bir etmesi sefaleti, yıkımı, yoksulluğu ve ekonomik çöküşü hızlandırmış ve bu durum sosyalizme olan ilgiyi artırmıştır. Ancak bu durum kısa sürmüş, Sovyetlerin komünizmi yayarken uygulamış olduğu yöntem, Doğu

Avrupa ülkelerinde Sovyet rejimine karşı ayaklanma ve isyanları doğurmuştur. Amerika Sovyet ilerleyişini durdurmak için Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü'nün (NATO) kurulmasını sağlamış, böylece Sovyet yayılmasına ve tehdidine karşı Avrupa ülkeleri ile etkili bir ittifak oluşturulmuştur. Marshall yardımıyla gelişmekte olan ülkelere yapılan ekonomik destekle ülkelerin Amerikan sistemi içerisinde kalmaları sağlanmıştır. (Ataç, 2019, s. 1)

Buna istinaden Sovyetler Doğu Avrupa'da, Ortadoğu'da, Uzakdoğu veya Asya'da hâkimiyet sahasını kuvvetlendirmiştir. Doğu Avrupa'da komünizmin güçlenmesi için Sovyet çatısı altındaki ülkeler Sosyalist Birlik Partisi altında birleştirilerek Kominform kurulmuştur. Sovyetler Doğu Avrupa ülkelerini daha kolay kontrol edebilmek için ekonomilerini hâkimiyet altına almak istemiş ve Doğu Avrupa ekonomi birliği olan Comecon'un kurulmasını sağlamıştır. Vietnam'da Kuomintang savaşçılara ve Çin'deki kültür devrimine destek vererek hem Çin'i hem de Vietnam'ı kontrol altına almaya çalışmıştır. Böylece Sovyetler işgal altına aldığı ülkelerde komünist sistemi kurmayı başarmış ve Soğuk Savaş'ın getirmiş olduğu kutuplaşmada ABD karşısında Doğu Blok'unu oluşturmuştur. (Ereker, 2019, s. 3)

14 Mayıs 1955 yılında Sovyetler Birliği, çatısı altındaki Doğu Avrupa ülkelerini Varşova Paktı altında birleştirmiştir. Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Romanya, Doğu Almanya ve Arnavutluk'tan oluşan paktla politik, ideolojik, ekonomik ve askerî birlik sağlanmış, Sovyetler Doğu Avrupa üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Bu hâkimiyet bir süre sonra Doğu Avrupa'da muhalif eylemlerin ortaya çıkması neden olmuştur. Sosyalist oluşumların güçlendirilerek dünyada Sosyalist rejimler kurulmasını amaçlayan Stalin'in rejimi inşa ederken uygulamış olduğu baskı, ölümünden hemen sonra rejime karşı muhalefeti gün yüzüne çıkarmıştır. Stalin'in ölümünden sonra yaşanan destalinizasyonla başlayan Polonya eylemleri 68 öğrenci eylemlerinin temelini oluşturmuştur. (Karadereli, 2020, s. 50)

1. Komünist Sistemin Uygulandığı Ülkelerde Meydana Gelen Olaylar

II Dünya Savaş'ında Doğu Avrupa'da Alman ilerlemesi Sovyetler tarafından durdurulmuş, Yalta Konferansı'nda alınan kararlara göre Almanların istilasından kurtarılan bölgelerde geçici hükümetler

kuruluncaya kadar Doğu Avrupa Sovyet işgal sahasında bırakılmıştır. Fakat Sovyetler bölgede hâkimiyet kurmak istediğinden bölgeden ayrılmamış, bölgede kendisine bağlı komünist hükümet kurdurtmuştur. Böylece Sovyetler Doğu Avrupa'da hâkimiyet elde ederek Avrupa'da güvenliğini temin etmiştir.

1.1 Olayların Gelişimi

Soğuk Savaş dönemi askerî ittifaklar, ambargolar, güç mücadelesi şeklinde bir süre devam etmiş, Kore Savaşı'yla sıcak bir çatışmaya dönüşmüş, Küba Füze Krizi, Berlin Duvarı, Berlin Ablukası ile tarafları karşı karşıya getirmiştir. Nükleer silahların kullanılma kaygısı, savaşa hayır protestolarını yaygınlaştırmıştır. 1960'larla birlikte toplumsal hareket dalga dalga tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Küresel protestoların ilk başlangıç noktası Doğu Avrupa ülkeleri olmuştur. Komünizm karşıtlığı ile başlayan eylemler kısa sürede tabana yayılarak çok sayıda örgütlü protestolara dönüşmüştür. Bölgede, Sovyet rejimine karşı Macar ayaklanması, Poznan ayaklanması, Doğu Almanya ayaklanması, Polonya ayaklanması, Çekoslovakya ayaklanması ve Yugoslavya ayaklanması meydana gelmiştir. (Karaosmanoğlu, 2014, s. 4)

Bölgede Stalin'e tepkiler yükselmeye başlamış, Sovyetler sosyalizm çizgisinden sapmakla suçlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra en yoğun işçi eylemlerinin yaşandığı Fransa, Belçika, Almanya ve İngiltere Sovyetlerin proleterya safından çıktığını söyleyerek tepkilerini dile getirmişlerdir. Sovyetlerin Poznan'daki işçi eylemlerini baskı ve şiddetle sona erdirmesi, artan işçi grevlerine uyguladığı tutum, Stalinist parti ve sendikaların işçi sınıfı düşmanı olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Ayrıca Sovyetlerin Doğu Avrupa'daki seçimlere müdahalesi, muhalefet partilerinin dağıtılarak ülkede komünist parti hâkimiyetinin sağlanması, basın özgürlüğünün kısıtlanması komünist sisteme olan tepkileri her geçen gün artırmıştır. Doğu Blok'u ülkelerinde meydana gelen ekonomik kriz de sistemle olan çatışmaları daha da derinleştirmiştir. (Gaddis, 2020, s. 70)

1968 öğrenci olayları Fransa'da başlayıp kısa sürede tüm dünyada etkisini göstermiş olsa da Polonya'da 1955'te başlayan Stalinist hükümete karşı gerçekleştirilen eylemler ilk öğrenci gösterileri olmuştur.

1953'te Stalin'in ölümüyle başlayan destalinizasyon ile birlikte Sovyet yönetimi eleştirilmeye, Polonya'da uygulanan ambargo tartışılmaya başlanmıştır. Ülkede anti-komünist bir direniş de baş göstermiş, ülkedeki sistem karşıtları örgütlü direnişler gerçekleştirmişlerdir. Aydınların hükûmet hakkındaki eleştirileri kısa sürede yankı bulmuş; öğrenciler, işçiler ve halk seslerini yükseltmeye başlamışlardır. Ekonomik sorunların giderek artması, alım gücünün her geçen gün düşmesi, işçilerin greve gitmesine ve eylemlerin başlamasına sebep olmuştur. Polonya'da gerçekleştirilen eylemler totaliter yönetimine karşı meydana gelen ilk kitlesel protesto eylemi olmuş ve diğer Doğu Blok'u ülkelerini cesaretlendirmiştir. (Judt, 2019, s. 381)

1956'da Polonya'daki metal işçileri, hükûmetin vergi artırımını protesto etmek için şehir merkezine doğru yürüyüşe geçmiş, yaşam standartlarının artırılması, özgürlük ve adalet talebinde bulunmuştur. Çok kısa sürede öğrenciler de işçilere katılmış ve Adam Mickiewicz meydanında çok büyük bir kitle gösterisi gerçekleşmiştir. Göstericiler hükûmetten beklentilerini dile getirmiş, hükûmet yetkileri göstericilerden bir grup temsilciyle görüşmeyi kabul etmiştir. Temsilci grubun uzun süre geri dönmemesi ve tutuklandıkları haberlerinin yayılması eylemlerin yönünü değiştirmiş ve gösteriler ayaklanmaya dönüşmüştür. Kamu binalarını işgal eden göstericiler, geniş tahribat gerçekleştirmiş, askerî garnizonu ele geçirerek silah depolarını işgal etmişlerdir. Olayların kontrolden çıkması üzerine Sovyet askerî tüm şehri kuşatmış, çok sayıda gösterici tutuklanmış, yüzlerce kişi yaşamını yitirmiştir. Eylemlerin Sovyetler tarafından kanlı bir şekilde bastırılması Avrupa'da komünizmin çöküşünü başlatmıştır. (Aydemir, 2018, s. 354)

II. Dünya Savaşı'nın yıkımını atlatan Batı Avrupa, ekonomik olarak yeniden inşa edilmiş ve ABD ile ittifak sağlanmış, ekonomik, siyasi ve askerî alanda eski gücüne erişmiştir. Bu durum Stalinizmin Doğu Avrupa üzerindeki denetimini tehlikeye sokmuştur. Bölgede artan ekonomik istikrarsızlık sebebiyle de Doğu Avrupalı halk Stalin rejimine karşı her geçen gün dış bilemeye başlamıştır. Sürekli çalışmalarına rağmen hayat standardının artmaması, işçilerin yüzlerini Batı Avrupa'ya çevirerek Sovyet rejimini eleştirmeye başlamalarına müncer olmuştur. Eleştirileri sebebiyle çok sayıda işçi tutuklanmış ve sürgüne gönderilmiştir. Artan baskılar karşısında, Doğu Berlin'de inşaat işçileri çalışma şartlarının ve yevmiyelerinin iyileştirilmesi, hükûmetin istifası

ve seçimlerin yenilenmesi için 16 Haziran 1953'te grev başlatmışlardır. Grev, kısa süre içerisinde tüm şehre yayılmıştır. İşçiler şehrin önemli merkezlerini ele geçirerek mahkûmları serbest bırakmıştır. Olayların kontrolden çıkması üzerine Sovyet tankları işçilerin üzerine doğru hareket etmiş, yüzlerce işçi tutuklanmış, grev önderleri idam edilmiştir. (Karadereli, 2019, s. 245)

16 Haziran 1953'te Sovyet yönetimindeki Doğu Almanya'da meydana gelen işçi eylemleri ve Polonya ayaklanmasından sonra Macaristan'da sosyal hoşnutsuzluk baş göstermiştir. Macaristan işçilerinin Stalinist yönetime karşı tepkilerini yumuşatmak için Sovyet yönetimi ülkede yönetim değişikliğine gitmiş, devlet başkanı Rakosi görevinden alınarak Imre Nagy getirilmiştir. Imre Nagy'nin ekonomik reformları Sovyetler tarafından tepkiyle karşılanınca Nagy hem görevinden alınmış hem de partiden ihraç edilmiştir. Bu durum ülkede hoşnutsuzluk yaratmış, Macaristan Komünist Gençlik Birliği ülkenin Stalinizmden arındırılmasını ve Rakosi'nin istifasını talep etmiştir. Artan tepkiler üzerine Sovyet yönetimi Rakosi'yi görevden almış, yerine Ernő Geres'i atamıştır. Geres'in Imre Nagy'nin politikalarını devam edeceğini bildirmesi değişim isteyen Macar halkını cesaretlendirmiştir. (Uslu, 2008, s. 134)

Macaristan'daki değişim isteği ilk olarak öğrencilerden gelmiş, 3 Ekim 1956'da Budapeşte Üniversitesi öğrencileri taleplerini yetkililere sunmak için gösteri düzenlemiştir. Son derece barışçıl başlayan gösterilere polisin müdahil olmasıyla eylemler radikalleşmiştir. Polisin göstericilere ateş açmasıyla ordu da eylemlere dâhil olmuş, olaylar kısa sürede halk ayaklanmasına dönüşmüştür. Halk, Sovyet birliklerinin çekilmesi, Imre Nagy başkanlığında bir hükûmetin kurulması ve Stalinist memurların görevlerinden alınması talebiyle harekete geçmiş, şehrin merkezindeki Stalin'in heykelini parçalayarak cadde ve sokakları işgal etmiştir. Göstericiler Budapeşte'deki radyoevini basarak, taleplerini açıklamak istemişler fakat polisin orantısız gücü karşısında çok sayıda insan hayatını yitirmiştir. (Gülboy, 2012, s. 99)

Çok sayıda sivilin öldürülmesi Macar halkını silahlı direnişe sevk etmiş, işçiler ve öğrenciler fabrika depolarından, polis karakollarından ve askerlerden aldıkları silahlarla direniş cepheleri kurmuşlardır. 24 Ekim 1956'da Sovyet tankları Macaristan'a girmiş, Sovyet tanklarına karşı Macar halkı barikatlar kurarak Sovyet askeriyeye

çarpırmıştır. Dört gün süren çatışmada 20 bin Macar yaşamını yitirmiş, Imre Nagy ve hükümet üyeleri idam edilmiş, Nagy yerine Janos Kadar atanmıştır. Kitleler Stalinist diktatörlüğe son vermek amacıyla harekete geçmiş fakat demokrasiye olan özlemlerini yaşamlarıyla ödemişlerdir. Ülkede yeni muhalefet dalgasının oluşmaması için komünist parti haricindeki bütün partiler kapatılmış, basın sansürlenmiş, sendikalar tasfiye edilmiştir. Sovyetlerin almış olduğu her türlü tedbire rağmen Doğu Avrupa’da direnişlerin oluşması engellenememiştir. (Aksel, 2014, s. 94)

Çekoslovakya’da 1960’larla başlayan ekonomik kriz derinleşince Sovyet yönetimi çözümü iktidar değişiminde görmüş, 1968 yılı başında Çekoslovakya Komünist Partisi’nin başına Antonin Novotny yerine Alexander Dubček’i, devlet başkanlığı görevine de Ludvik Svoboda’yı atamıştır. Svobodave Dubček Çekoslovakya’da reformdan yana bir politika izlemiş, ülkede Sovyet baskısından uzak liberal bir politika takip etmek istemiştir. Basın özgürlüğünü önemseyen Dubček, basına sansür uygulamasına son vermiş, demokrasinin yerleşmesini amaçlamış, bu sebeple çok partili sisteme geçilmesi yönünde düzenlemeler yapmıştır. Federal bir anayasa için çalışmalar başlatmış, ekonomik sistem yeniden yapılandırılmıştır. “Güler yüzlü” sosyalizm anlayışına sahip olan Dubček ülkesinde reformist bir çizgi takip etmiş, düşünce ve ifade özgürlüğünün gelişmesi için çaba sarf etmiştir. Böylelikle Çekoslovakya’nın siyasi liberalleşme dönemi başlamıştır. (Uslu, 2008, s. 158)

Ülkede gerçekleştirilen reformlar Sovyetler tarafından hoş karşılanmamış ve reformlara son verilmesi istenilmiştir. Dubček ise basın aracılığıyla yaptığı konuşmasında ülkede başlatılan reformlara son verilmeyeceğini, partinin halkın güveniyle desteklendiğini, Çeklerin ocak ayındaki döneme geri dönmek istemediğini açıklamıştır. Prag Baharı’nın diğer Dođu Blok’u ülkelere yayılmasını istemeyen Sovyetler, Varşova Paktı’na üye ülkelerle Prag’a girmiş, “Prag Baharı’nı” kışa çevirmiştir. Yaşanan çatışmalarda 72 Çekoslovakya vatandaşı yaşamını yitirmiş, çok sayıda vatandaş yaralanmış ve tutuklanmış, Prag baharının bastırılmasından sonra 300.000 civarında insan Batı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Dubček tutuklanarak Moskova’ya götürülmüş fakat halkın direnişi karşısında serbest bırakılmış ve Çekoslovakya’ya geri dönmesine izin verilmiştir. Prag Baharı’nın kışa çevrilmesi toplumsal muhalefetin oluşmasında son

derece etkili olmuş, baskı rejimi ve işgal tüm dünyada kınanmış, Jan Palach Sovyet işgaline tepki olarak kendini yakarak öldürmesi 68 öğrenci eylemlerine damgasını vurmuştur. (Dursun, 1993, s. 255)

1956'da Polonya'daki halk ayaklanmasında sonra halkın talebiyle iktidara gelen Gomulka hayal kırıklığı yaşatmış, ülkedeki ekonomik sorunlar, işsizlik artarak devam etmiş ve biriken huzursuzluk işçileri grevi sevk etmiştir. 12 Aralık 1970'te Gdansk tersanelerinde çalışan 3000 işçi bir toplantı düzenlemiş, sendikalardan artan fiyat artışlarının durdurulmasını talep etmişlerdir. Sendikanın işçilerin taleplerine olumlu yanıt vermemesi üzerine işçiler yürüyüşe geçerek radyo evini işgal etmişlerdir. Kolluğun sert müdahalesi karşısında işçiler parti binasını ateşe vermişler, kısa süre içerisinde halkın da desteğiyle eylemler tüm büyük merkezlere yayılmıştır. Olayların kontrolden çıkması üzerine Sovyet tankları Polonya'ya girmiş, Gomulka'nın iktidarına son verilerek Edward Gierek parti başkanlığına getirilmiştir. Fakat işçi ayaklanmalarının önüne geçilememiş, devlet güçleriyle işçiler arasında, birçok kişinin ölümüne yol açan çatışmalar yaşanmıştır. (Kıvanç, 1978, s. 67)

II. Dünya Savaşı sırasında Yugoslavya Mihver Devletler tarafından işgal edilmiş fakat işgale karşı Yugoslav partizanları caydırıcı bir direniş sergilemişlerdir. Yugoslavya Nazilerin Belgrat'tan çıkarılmasında Kızıl Ordu'nun desteğini almış, II. Dünya Savaşı sonrası Stalin, Tito ile yapmış olduğu anlaşma neticesinde Yugoslavya'dan ayrılmıştır. Tito'nun Yugoslavya'nın bağımsızlığına kavuşmasında göstermiş olduğu çaba, ülkedeki yerini sağlamlaştırmıştır. Tito'nun ülkesinin yönetimindeki hâkimiyeti Sovyetlerin diğerk Doğu Avrupa ülkelerinde uyguladığı yaptırımı Yugoslavya'da uygulamasının önüne geçmiştir. Bu durum Stalin ve Tito arasında ayrılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Tito'nun Yugoslav ulusunu oluşturmaya çalışması, Yugoslav anayasası oluşturularak sistemi kurmak istemesi ve nihayetinde Kominform'dan çıkarılmasıyla Sovyet-Yugoslav anlaşmazlığı derinleşmiştir. (Uzgel, 1992, s. 225)

Yugoslavya'daki üniversiteli öğrenciler ve işçiler, Doğu Blok'u ülkelerinde meydana öğrenci eylemlerinden etkilenerek sistem karşıtı eylemler gerçekleştirmiş ve Stalin rejimini reddetmişlerdir. Bunun üzerine Sovyetler Yugoslavya'yı, Marksist-Leninist sistemden ayrılmakla suçlayarak Tito'nun Batı ile ittifak yapmasını eleştirmiştir.

Yugoslavya Kominform'dan çıkarılmasının ardından Sovyetler ve Doğu Blok'u ülkeleri ile ilişkilerini kesmiştir. Tito, Sovyetlerle ve Doğu Blok'uyla ilişkisini kestikten sonra Sovyetler karşısında bir süre bağımsız bir tutum sergilemiş, daha sonra Batı Blok'u ve ABD ile iktisadi, askerî ve mali konularda ittifak gerçekleştirmiştir. (*Dünyada ve Türkiye'de Öğrenci Hareketleri Üniversite Sorunu*, 1968, s. 29)

Komünist sistemin etkin olduğu Doğu Almanya'da 1968 eylemleri Doğu Almanya'dan, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne kaçan gençler tarafından başlatılmıştır. Doğu Almanya'daki Sovyet baskısından kaçarak toplumu dönüştüren gençler, siyasal bir başarı elde edemeseler de mevcut siyasal düzeni oldukça sarsmışlardır. Almanya'da 1967'de başlayan eylemlerin temelinde Almanya'nın bölünmüşlüğü, Nazi geçmişi, Frankfurt Okulu yer almıştır. Federal Almanya'nın Doğu Almanya gibi otoritere bir devlete dönüşmesini istemedikleri için olağanüstü hâl yasasının kanunlaşmasını engellemek istemişler, parlamento dışı bir hareket etrafında birleşmişlerdir. Geniş bir tabana dayanan hareketin herhangi bir partiyle organik bir bağı olmamıştır. Alman gençliği, Berlin Duvarı'nın örülmesine, Sovyetlerin Doğu Avrupa'daki politikalarına, hükûmetin uygulamalarına ve tüm otoriter değerlere karşı çıkmış, eylemleri bu doğrultuda gerçekleştirmiştir. (Kraushaar, 1998, s. 68)

Doğu Almanya'daki gençlik daha iyi hayat şartları, daha fazla demokrasi ve Almanya'nın yeniden birleşmesi için gösteriler düzenlerken Sovyet tanklarının altında ezilmişlerdir. Gösterilerde 50 kişi yaşamını yitirirken yüzlerce insan da yaralanmıştır. Öte yandan Batı Almanya gençlik eylemleri Vietnam Savaşı ve nükleer silah karşıtı eylemlere dönüşmüştür. Eylemlere yoğun polis müdahalesi, Rudi Dutschke'nin vurulması, Springer'in solcu protestocuları hedef hâline getirmesi eylemleri radikalleştirmiştir. Baader-Meinhof tarafından kurulan RAF² (Kızıl Ordu Fraksiyonu) üyeleri Filistin kamplarında

² Batı Almanya'da 1960'lı yıllarda başlayan barışçıl öğrenci protestoları, 1967'de İran Şahı Şah Rıza'nın Batı Almaya ziyaretiyle değişmeye başlamıştır. Protesto gösterileri sırasında polisin açtığı ateş sonucu bir göstericinin ölmesi protestoların seyrini değiştirmiştir. Ulrike Meinhof başkanlığında Filistin Gerilla Örgütü örnek alınarak RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu) kurulmuştur. 1970'ten 1998'e kadar çok sayıda kanlı eylemler gerçekleştiren RAF, terörist örgüt olarak tanımlanmış, ele

eğitim olarak şehir gerillacılığı yöntemini benimsemiştir. Ülkede pek çok kanlı eylemler gerçekleştirmiş ve Alman anti-emperyalist hareketi içinde silahlı bir fraksiyon olarak örgütlenmek istediklerini beyan etmiştir. Almanya'daki 68 gençlik eylemleri silahlı direnişeye dönüşmüş, gençlik eylemlerinden uzaklaşarak amacını yitirmiştir. (Steiner, Debray, 2000, s. 19)

Öte yandan Sovyet-Çin ilişkileri, Çin'de 1949'da gerçekleşen sosyalist devrimle gelişme göstermiştir. 1950'de Çin ve Sovyetler arasında barış ve dostluk anlaşması imzalanmış, bu suretle Sovyetler Çin'de sosyalizmin inşasında her türlü destekte bulunmuş, Soğuk Savaş döneminde sosyalizm büyük bir güç kazanmıştır. Mao önderliğinde Çin'de başlatılan sosyalist devrimle toplumsal dönüşüm gerçekleştirilmek istenilmiştir. Çok sayıda öğrenci, bilim adamı ve uzman Sovyetlere gönderilmiş, çok sayıda Sovyet uzman da Çin'e gelmiştir. Stalin'in ölümüne kadar Çin-Sovyet ilişkileri dostane bir şekilde sürmüştür. Stalin'den sonra kendi başına hareket etmeye başlayan Çin ile Sovyetler arasındaki ideolojik farklılıkları daha belirginleştirmiştir. Kruşçev'in Stalin dönemini eleştiriye açmasıyla Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki siyasi gerilim artmıştır. Bu durum Sovyetlerin Çin'den ekonomik yardımları ve Çin'de bulunan uzmanlarını çekmesine neden olmuştur. (Bekcan, 2017, s. 373)

Sovyetlerin Çin'den uzmanları çekmesi Çin'de uygulamaya konulan kültür devrimini de çıkmaza sokmuştur. Yaşanılan ekonomik krizle birlikte devrim her yönüyle yıkıcı süreçleri beraberinde getirmiştir. Çin'in geleneksel değerlerinin Mao'nun ideallerine göre değiştirilmesi planlanan devrimle istenilen neticeleri verememiştir. Maocu komünist ideolojiyi yeniden yapılandırma çalışmaları kızıl muhafızlar aracılığıyla tatbik edilmiş, itiraz edenler acımasız bir biçimde cezalandırılmışlardır. Çin kültür devrimi uygulamalarında fiziksel baskılar, ölümler ve intiharlar gibi Çin tarihi açısından son derece hazine olaylar yaşanmıştır. Kültür Devrimi'nde milyonlarca insanın yaşadığı mağduriyet Çin'deki öğrenci olaylarının sebebini teşkil etmiştir. (Çin Kültür Devrimi, 2013, s. 40)

geçirilen örgüt üyeleri terörist örgüt oluşturmak suçundan ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir.

2. Kapitalist Sistemin Uygulandığı Ülkelerde Meydana Gelen Olaylar

Soğuk savaş döneminde Sovyetler istilacı bir politika takip ederken Amerika ekonomik gücünü kullanarak gelişmekte olan devletler üzerinde tahakküm kurmaya çalışmıştır. Ekonomik gücün yetmediği durumda ise ülkelerin iç meselelerine müdahalede bulunarak darbe yaptırmış ve askerî diktatörlükler kurdurtmuştur. Bu bölgelerde dikta rejimine ve Amerikan emperyalizmine karşı eylemler gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan kapitalist ülkelerin tahakkümü altındaki devletlerin bağımsızlık mücadelelerinde uygulanan yaptırım da kapitalist ülkelerde meydana gelen olayların temelini oluşturur.

2.1 Olayların Gelişimi

Dünya tarihinde, birbirinden farklı yerleşim yerlerinde, birbirinden farklı gruplar arasında çok sayıda sosyal olaylar, eylemler, hareketler meydana gelmiştir. Bu sosyal hareketlerin meydana gelmesinde pek çok neden vardır ve olayların hepsi bir dinamiğe bağlıdır. Dünyada meydana gelen toplumsal hareketler belli bir süre etkisini sürdürür ve yerini başka olaya bırakır. Etkisini günümüze kadar sürdüren ve dünyayı değiştiren yıl olarak tarihte yerini alan tek olayın 1968 öğrenci hareketi olduğu söylenebilir. Üniversitelerde reform talebiyle başlayan öğrenci eylemleri, Amerikan emperyalizmi, savaş karşıtlığı, ırkçılık, cinsiyet eşitliği, özgürlük taleplerine dönüşerek küresel bir isyan hâline gelmiştir. Eylemler toplumu dönüştürme amacı taşımış, otoritenin sorgulanmasına yol açarak hak arama mücadelesine dönüşmüş, yeni değerlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. (Kurlansky, 2011, s. 30)

ABD üniversitelerinde Vietnam karşıtı gösteriler kısa sürede tüm dünyadaki üniversitelere sıçramış, 20 Mart'ta 1968'de Nanterreli gençler, Ulusal Vietnam Komitesi ile Devrimci Komünist Gençliği Vietnam Savaşı karşıtı gösteriler düzenlemişlerdir. Nazi işgali sonrası savaşın ülkedeki yıkıcı etkisi, Fransız hükümetinin Cezayir'de uyguladığı ambargo, Soğuk Savaş'ın vermiş olduğu buhran Fransız gençliğinin tüm otoriter değerlere tepki duymasına müncer olmuştur. Fransa'da öğrenci eylemleri 22 Mart'ta Nanterre Üniversitesinin işgaliyle başlamış, eylemler kısa sürede tüm Fransa'ya yayılmıştır. Sorbonne'nun kapatılması, Fransa'da eylemlerin yönünü değiştirmiş,

barışçıl gösterileri radikalleşmiştir. 6 Mayıs'ta başlayan barikatlar gecesi ile başkaldırı bir kitle hareketine dönüşmüş, işçiler de greve gitmişlerdir. İşçi grevleri tüm ülkeyi sarmış, 68 Mayıs olayları ile tüm ülkeyi felç etmiştir. Fransa tarihinde görülmemiş eylemler baş göstermiştir. (Althusser, 1969, s. 40)

12 Mayıs'ta Fransa'da öğrenciler, akademisyenler ve işçiler De Gaulle rejimini protesto etmek için toplanmış, 9 milyon işçinin greve gitmesiyle Fransa'da hayat durmuştur. 13 Mayıs'ta Fransa'daki bütün üniversiteler işgal ve boykot kararı almışlardır. Fransız gençliği her türlü otoriteye karşı olduklarını bir kez daha göstermiş, kendilerine dayatılan sosyal ve siyasi değerlere itiraz etmiş ve De Gaulle'ün otoritesini ciddi anlamda sarsmıştır. Böylece ferdi demokrasinin ivme kazanmasının yolu açılmıştır. Eylemler kültürel, toplumsal ve ekonomik alanlarda köklü değişiklikler meydana getirmiş, otoritenin sorgulanmasıyla yeni değerlerin ortaya çıkması sağlanmıştır. Düşünce ve ifade özgürlüğü önem kazanmış, kilisenin otoritesi sarsılmış ve siyasi iktidara güven sarsılmıştır. (Cicioğlu, Kalkan, 2019, s. 13)

1968'de İtalya'da başlayan öğrenci eylemleri anti-emperyalizm, anti-otoritaryanizm, anti-reformizme duyulan tepkiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle Orta Çağ'dan kalma eğitim alışkanlıkları ve dogmatik değerler İtalyan öğrencilerin tepkilerine neden olmuştur. Öğrenciler pek çok üniversitede, Vietnam Savaşı'na ve üniversite yetkililerinin politikalarına karşı eylemler yapmışlardır. Üniversitede reform yapılması için başlayan eylemler kısa sürede tüm ülkeye yayılmıştır. Torino, Roma ve Pisa üniversitelerinde başlayan öğrenci eylemlerine işçiler de dâhil olmuş ve ülkede görülmedik düzeyde eylemler patlak vermiştir. Fiat otomotiv fabrikasında başlayan işçi eylemleri tüm ülkeyi sarmış, işçilerle polisler arasında kanlı çatışmalar meydana gelmiştir. 1969'da İtalya'da meydana gelen eylemler "Sıcak Sonbahar" adıyla anılmış, işçilerin verdiği direniş ile Stalin'in işçi sınıfı üzerindeki hâkimiyeti kırılmıştır. 70'li yıllarda daha devrimci eğilimde "İtalya solu"nun temelleri atılmıştır. (Gökmen, 1998, s. 78)

İngiltere'de meydana gelen öğrenci eylemleri Londra Ekonomi Okulunda başlamıştır. Vietnam Savaşı karşıtı gösterilerle başlayan eylemler, Rhodesia ve Güney Afrika'daki ırkçı politikalara duyulan tepkiyle giderek dozu artan protesto gösterilerine dönüşmüştür. 1895'te Rhodesia adı verilen bölgede zamanla İngiliz yönetimi hâkim olmuş,

beyaz nüfusun yoğunluk kazanmasıyla Güney Rodezya ile Kuzey Rodezya'nın birleştirilmesi için İngiliz yönetimi harekete geçmiştir. 1953'te Kuzey ve Güney Rhodesia ile Nyasaland federasyon çatısı altında birleştirilmiştir. Kuzey Rodezya ve Nyasaland'daki siyahlar, federasyona karşı çıkarak ayaklanmışlardır. Ülkenin her tarafında başlayan eylemlere İngiltere hükümeti müdahale etmiş, çok sayıda siyahi tutuklanmış ve sıkıyönetim ilan edilmiştir. (Kurlansky, 2011, s. 40)

Nyasaland'ın 1963'te Kuzey Rhodesia'dan ayrılmasıyla federasyon sona ermiş, Nyasaland ve Güney Rhodesia bağımsızlıklarını ilan ederken Kuzey Rhodesia nüfusun cüzi bir kısmını oluşturan beyazların yönetiminde İngiltere hükümetine bağlanmıştır. Ülkede ırkçı anlayışa dayalı bir idare biçimi hâkim olmuştur. Beyazların yönetiminde olan hastane, eğitim müesseseleri ve diğer sosyal tesislerden siyahilerin faydalanamaması, toplumsal hayatta siyahilere hiçbir hakkın tanınmaması, şiddet ve baskının en bariz şekilde görüldüğü bu ırkçı rejimin uygulamaları üzerine Kuzey Rhodesia halkı İngiliz emperyalizmine karşı direnişe geçmiştir. Kuzey Rhodesia mücadelesi Londra Ekonomi Okulu, Holborn Hukuk ve Ticaret Üniversitesi öğrencileri tarafından desteklenmiştir. (Karaağaçlı, 2019, s. 4)

İngiltere'deki Mayıs 1968 olayları daha sonra Essex Üniversitesi, Hornsey Sanat Üniversitesi, Hull, Bristol ve Keele üniversitelerinde meydana gelmiştir. Kısa sürede bu protesto gösterileri ülkenin diğer üniversiteleri olan Cryodan, Birmingham, Liverpool, Guildford ve Royal Sanat Üniversitesine yansımıştır. Vietnam Savaşı karşıtı gösteriler ülke tarihine damgası vurmuş, Amerikan aleyhtarı kitle gösterisine dönüşmüştür. Thatcher hükümetinin uygulamış olduğu politikalara karşı öğrenci ve işçiler Londra'daki Grosvenor Meydanı'nda bir araya gelerek presto ve gösteri yürüyüşü gerçekleştirmişlerdir. Polisin yoğun müdahalesinin olduğu gösterilerde çatışmalar meydana gelmiş, pek çok gösterici tutuklanmıştır. (Fraser, 2008, s. 125)

İrlanda, Bask ve Katalan'da millî kurtuluş hareketleri gerçekleştirilmiştir. İrlanda'da İngiliz sömürüsüne karşı verilen mücadele 12. yy.da başlamış, 1998'e kadar sürmüştür. İngiliz hükümetinin baskıları karşısında silahlı mücadele vermek zorunda kalan İrlandalılar büyük bir kitle eylemi gerçekleştirmişlerdir. İrlandalıların 1969 yılında temel haklarının tanınması için yapmış olduğu protesto gösterisinde Belfast ve Derry'de yaşadığı katliam İngiliz hükümetine

karşı silahlı direnişten başka bir çare bırakmamıştır. IRA (İrlanda Kurtuluş Ordusu) İngiliz ordusuna karşı gerilla ve bombalama eylemleri gerçekleştirmiştir. 1972 yılında IRA ateşkes teklifinde bulunmuş fakat İngiliz hükümeti ateşkesi bir taktik olarak görmüş, bu da çatışmaları yeniden başlatmıştır. 1974 yılında yeniden ateşkes ilan edilerek barış şartları masaya yatırılmış ise de mutabakat sağlanmadığı için silahlı eylemler yeniden başlamıştır. İngiltere 1980’de İRA üyelerine ve sempatizanlarına yoğun baskı uygulamış, iki taraf da çatışmalarla bir sonuca varamayacağını anlayarak 1998’de nihai barışı sağlamışlardır. (Tunçay, 2016, s. 47)

İspanya’da öğrenci eylemleri Madrid Üniversitesinde Vietnam Savaşı karşıtı gösterilerle başlamış daha sonra Franco’nun baskıcı rejimine tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1939 yılında sona eren İspanyol iç savaşının galibi olarak çıkan Franco ülkeyi 36 yıl boyunca diktatörlükle idare etmiştir. Parlamenter sisteme son verilerek, otoriter bir rejim tesis edilmiştir. ABD’nin Soğuk Savaş dönemiyle başlayan komünizm endişesinden İspanya da nasibini almış, Franco’nun baskıcı tutumuna ABD yaptırımları eklenmiştir. Ekonomide uygulanan liberal politikalar ülkenin iktisadi durumunu sarsmış, artan işsizlik birlikte sosyal hoşnutsuzluklar da baş göstermiştir. Petrol krizi sebebiyle çok sayıda işçi greve gitmiş, büyük çaplı işçi eylemleri kendini göstermiştir. Öte yandan İspanya sınırında yaşayan Basklar artan baskılardan dolayı bağımsızlık mücadelesi başlatmış ve kurulan ETA (Bask Yurdu ve Özgürlük Hareketi) ile çok sayıda kanlı eylemler gerçekleştirilmiştir. İspanya ile ETA arasındaki mücadele çok uzun yıllar devam etmiş, Bask bölgesine 1979’da özerklik verilmiştir. (Çakaş, 2020, s. 125)

II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de siyasi-sosyal ve ekonomik meseleler baş göstermiş, taşradan merkeze doğru yoğun bir göç başlamış, şehirlerde artan işsizlik ülkede bir kaos meydana getirmiş, Soğuk Savaş döneminde Sovyet tehdidinin de ortaya çıkması ülkeyi iyice zora sokmuştur. Soğuk Savaş’ın husule getirdiği buhran ülkenin tüm yapılarına sirayet etmiş, üniversiteli gençler hem ülke içinde hem de ülke dışında meydana gelen olaylarla ilgili seslerini yükseltmişlerdir. 1968 öncesi Türkiye’de görülen öğrenci eylemlerinin temelinde Amerika ve Sovyetlerin ülke üzerindeki baskıları ve DP’nin üniversitelere yönelik politikaları, basına sansür uygulaması, muhalefetle yaşanan gerilimlerin topluma yansması ve toplumu kutuplaştırması gibi sebepler yoğun

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

öğrenci protestolarının ilk akla gelen sebepleri arasındadır. Öğrenci eylemleri siyasi ortamı daha da gergin hâle getirmiş, DP'ye yönelik askerî darbe planına “bahane” teşkil etmiştir. Türkiye'deki öğrenci eylemlerinin ilki 27 Mayıs darbesiyle sonuçlanmıştır. (Aydemir, 2016, s.13)

1968 yazı Meksika için oldukça yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Gustavo Díaz Ordaz'ın yönetime başkaldıran gençler tüm Latin Amerika'da büyük sosyal eylemler başlatmışlardır. İlk eylem 30 Temmuz'da demokratik bir hükûmet talebiyle başlamış, polisin orantısız güç kullanması nedeniyle bir öğrenci hayatını yitirmiştir. Bu durum göstericilerin tepkisine müncer olmuş ve bütün Meksika sokaklarında eylemler baş göstermiştir. 27 Ağustos'ta işçilerin de katıldığı Zocalo Meydanı'nda büyük bir kitle gösterisi gerçekleşmiştir. Askerin de müdahalesiyle çok sayıda gösterici yaralanmış, tutuklanmış ve hayatını yitirmiştir. Polisin bu nispetsiz kuvvet kullanımı halk nezdinde dayanışmayı artırarak organize olmalarıyla sonuçlanmıştır. Amerika'nın Meksika'da yapılacak olan 68 olimpiyatlarının öğrenciler tarafından engelleneceği yolundaki ihbarı Diaz'ı harekete geçirmiş ve ülkede komünist avcılığını başlatmıştır. (Kurlansky, 2011, s. 220)

Bunun üzerine hükûmet protestolara son vermek için görülmemiş şekilde bir baskı uygulamış, ülkenin her tarafında kolluk güçlerini yerleştirmiştir. 2 Ekim 1968'de hükûmet politikalarına karşı öğrenciler Tlatelolco Meydanı'nda toplanmıştır. Hükûmetin muhalifleri bastırmak için ordu ve polise “vur” emrini vermesi, Tlatelolco'da 300'den fazla öğrencinin katledilmesine, çok sayıda göstericinin yaralanması ve tutuklanmasıyla döneme damgasını vurmuştur. 1968 senesinde Meksika'da yapılan olimpiyatlar da tarihe damgasını vurmuştur. Dünya olimpiyat tarihindeki en önemli protesto gösterisi vuku bulmuştur. Amerika'daki siyahlara yapılan uygulamaları kınamak için ırkçılık karşıtı bir eylem yapılmıştır. Her üç atlet de yakalarına insan hakları rozeti takmış, iki siyahi atlet sol ellerini yumruk yaparak havaya kaldırmış, Amerikan marşını da başları yerde okumuşlardır. (Karahan, 2015, s. 116)

Küba Devrimi'nin başarıya ulaşması ABD'yi paniğe sevk etmiştir. Arjantin yönetiminde bulunan Juan Domingo Peron, ülkede demokrasinin yerleşmesi için çaba sarf ederken Amerikan ultimatoyuyla karşılaşmıştır. Amerika'nın desteğiyle 1955'te askerî bir darbe yapılmış,

ülke uzun yıllar diktatörlük rejimiyle idare edilmiştir. 1962’de ülkede meydana gelen ekonomik kriz Frondizi hükümetini zora sokmuştur. Sosyal ve siyasal açıdan meşakkatli bir dönem geçiren hükümet 1966’da yeni bir askerî darbe ile sarsılmıştır. Juan Carlos Ongania’nın devraldığı yönetimle Arjantin, ülke tarihinde görmediği kadar baskı ve şiddete maruz kalmıştır. Ongania’nın siyasal muhalifleri her geçen gün artmış, nihayetinde bir kitle gösterisi gerçekleşmiştir. Ongania rejimine karşı Cordoba şehrinde öğrenciler direnişe başlamış, kısa sürede tüm ülkeye yayılan eylemler sonucunda Ongania, 1970’te görevinden alınmıştır. (Fernandez, 2016, s. 28).

Brezilya’da, Uruguay’da, Bolivya’da, Şili’de ABD destekli diktatörlük rejimine karşı gerilla hareketleri ortaya çıkmıştır. Brezilya’da 1968 yılı itibarıyla Carlos Marighella başkanlığında şehir gerillası eylemleri başlamıştır. Uruguay’daki Tupamarolar eylemleriyle ülkede bir tehdit unsuru oluşmaya başlamış, olayların kontrolden çıkması üzerine Amerikan müdahalesi gerçekleştirilmiştir. İktidara gelen askerî hükümet Tupamarolara yönelik harekât düzenlemiş, 300 kadar Tupamaro öldürülmüş, 3 bini de hapsedilmiştir. Tutuklu mahkûmlar 1985’te Sendic hükümeti tarafından serbest bırakılmıştır. Serbest bırakılan Tupamarolar mücadelelerine yasal zeminde devam etmiş, Jose Mujica 2009’da devlet başkanlığına seçilmiştir. Şili’de Allende hükümetinin devrilmesi için eylemler gerçekleştirilmiştir. Çok sayıda gösterici yaşamını yitirmiş, işkenceye maruz bırakılmış ve ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Şili darbesi Soğuk Savaş döneminde gerçekleştirilen en kanlı darbe olarak değerlendirilebilir. Millî kurtuluş mücadelelerinin de ivme kazandığı bu dönemde Kongo, Mozambik, Angola, Gine’de emperyalizme karşı eylemler gerçekleştirilmiştir. (Silver, 2019, s. 80)

3. Soğuk Savaş’ın Çatışmaya Dönüştüğü Ülkelerde Meydana Gelen Olaylar

Soğuk Savaş döneminin sıcak çatışmaya dönüştüğü Kore Savaşı ile dünya yeni bir savaşın eşiğine gelmiş, komünizm ve kapitalizmin amansız mücadelesi sonucunda çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. Bu durum dünya kamuoyunda ve 68 gençliğinde savaş karşıtı protestoları meydana getirmiştir.

3.1 Olayların Gelişimi

Soğuk Savaş'ın oluşturduğu atmosfer sosyal hareketliliğin hızlı bir şekilde yayılmasına zemin hazırlamıştır. Amerika'daki "sivil haklar hareketi" eylemlerin niteliğini değiştirmiştir. Temel haklarını elde etmek için eyleme geçen siyahiler bağımsızlık mücadelesi veren milletlere örnek olmuştur. Siyahilerin mücadelesi dünyada ırkçılık karşıtı eylemlerin hızla artmasına, temel hak ve hürriyetlerin tanınması için siyasi çalkantıları beraberinde getirmiştir. Amerikan hükümeti komünist faaliyetleri yasaklamış, McCarthy kanunları ile komünist partiyle ilişkisi olan herkesi saf dışı bırakmış ve bir cadı avı başlatmıştır. İrlanda'da meydana gelen Katolik-Protestan çatışması, İsrail-Filistin Savaşı semitizm-antisemitizm karşıtlığını doğurarak dinî bölünmelere yol açan gösterilere sebebiyet vermiştir. Küresel statükonun sorgulandığı Soğuk Savaş döneminde kadın hakları, cinsel kimlikler, eşitsizlik ve sosyal adalet gibi konular yoğunluklu olarak tartışılmıştır. (Spring, 2008, s. 51)

Sovyetler Birliği'nin saldırgan ve yayılcı eğilimlerine karşı Amerika, oluşturulan siyasi atmosferde anti-empyralist cephe oluşturulan milliyetçi hareketleri bastırmak için mevcut bölgelerde hâkimiyet sağlamaya çalışmıştır. ABD, sömürgeleri üzerindeki milliyetçi hareketlerin zayıflatılması için her türlü yola tevessül etmiş, bazen bölgelerde bir iç savaş çıkartmış, bazen iktidarlara müdahale ederek askerî devrimler, dikta rejimleri uygulamıştır. Amerika ilk tecrübesini 1950'de Kore Savaşı'nda tatbik etmiş, Güney Kore toprakları üzerinde yerli ama kendilerine bağımlı hükümetler kurdurmayı başarmıştır. Amerika Soğuk Savaş boyunca kitle misilleme gücünü yoğunluklu olarak kullanmış, kendi varlık sahasını tehdit eden unsurların uygulamış oldukları politiklardan vazgeçirmek için her türlü yönteme başvurmuştur. (Gaddis , 2020, s. 65)

ABD ve Sovyetler arasında yaşanan gerilim nedeniyle Kore'de ayrı iki hükümet kurulmuştur. ABD tarafından desteklenen Güney Kore ile Sovyetler tarafından desteklenen Kuzey Kore zamanla birbirine rakip duruma düşmüştür. Bazı siyasi anlaşmazlıkların ortaya çıkması ile Kuzey Kore, Güney Kore'ye saldırmıştır. Çin Kuzey Kore yanlısı olarak, Türkiye de Sovyet tehdidine karşı NATO'ya üye olabilmek için savaşa dâhil olmuş, böylece büyük bir savaşın başlamasına sebep olunmuştur. Savaş sonucunda Kore yerle bir edilmiş, yaklaşık olarak 3 milyon kişi

ölmüştür. DP hükümetinin Kore'ye asker gönderirken Meclis kararı alınmaması, muhalefette ve kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Türk Barış Severler Cemiyetinin kararı eleştirmesi ve bir bildiri ile kamuoyuna açıklaması üzerine cemiyet üyeleri hakkında cezai işlemleri başlatmış, bu durum DP hükümeti aleyhine protesto gösterilerine neden olmuştur. (Bulut, 2018, s. 193)

Kore Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş'ın ikinci sıcak çatışması olan Vietnam 1954 yılındaki Cenevre Antlaşması ile Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmış, 1956 yılında yeniden birleşmek üzere referandum kararı alınmıştır. Referanduma Güney Vietnam katılmaması üzerine Kuzey Vietnam, Güney Vietnam'a savaş açmıştır. ABD bölgede komünizmin yaygınlaşmasından endişe ederek Güney Vietnam'a askerî ve ekonomik yardımda bulunmuş, Tonking körfezinde Kuzey Vietnamlıların saldırısı sonucu savaşa dâhil olmuştur. Bölgeye yüz binlerce asker göndermiş, 21 yıl süren savaş sonucunda 5 milyon insan yaşamını yitirmiştir. Vietnam Savaşı, dünya tarihine en acımasız savaş olarak damgasını vurmuştur. Savaşın sona ermesinde dünya kamuoyunun çok önemli bir payı olmuştur. (Neale, 2004, s. 25)

Vietnam, Latin Amerika ve Filistin halklarının emperyalizme karşı direnişinde öğrenciler rejime karşı başkaldırmış, savaşa karşı protestolar yaygınlık kazanmıştır. ABD'nin Vietnam katliamı dünya gençliği üzerinde anti-Amerikancılık akımını başlatmış, bu durum ABD'nin siyasi konjonktüründe şok dalgaları yaratmıştır. Kore Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş'ın ikinci sıcak çatışması olan Vietnam Savaşı kapitalizm ve komünizmin bölgedeki amansız mücadelesine sahne olmuştur. Amerika'nın desteklediği Güney Vietnam ile Sovyetler ve Çin'in desteklediği Kuzey Vietnam arasında cereyan eden savaş, 1965 yılında başlayıp 1975 yılına kadar sürmüştür. Savaşın oldukça uzun sürmesi, çok sayıda Amerikan askerinin ölmesi, Amerika'da vicdani ret hareketini başlatmış, askerlik karşıtı protestoları yaygınlaştırmıştır. (Panitch-Leys, 2009, s. 17)

Televizyon ekranlarına savaş görüntülerinin yansımaları ile Amerika'nın Saygon'da ne işi olduğu sorgulanmaya başlanmıştır. 1967 Ekim ayında 35.000 kişi Vietnam Savaşı protestosu düzenlenmiş, sivil halkın yaşadığı mağduriyet kınanmıştır. Kamuoyunun tepkisine rağmen ABD ve Güney Vietnamlı güçler, 31 Ocak 1968'de Tet saldırısını başlatmıştır. Vatanları için savaşan Vietkonglu gerillalara zehirli

portakal gazı, napalm bombası kullanmaktan çekinilmemesi, insanların canlı canlı yakılmaları, başta Amerikan kamuoyu olmak üzere tüm dünyanın tepkisini çekmiştir. 1967’de Amerikalı öğrenciler napalm bomba imalatçısı Down kimya fabrikasına baskın düzenlemiş, polisle yaşanan çatışmada çok sayıda gösterici gözaltına alınmıştır. Oakland askerî şubesi baskınından sonra 15 Kasım 1969’da Vietnam Savaşı’nı protesto maksadıyla yüzlerce kişi Pentagon’a yürüyüşe geçmiş, Amerikan birliklerinin Vietnam’dan çekilmesini istemişlerdir. (Önk, 2011, s. 3393).

Dünyanın her yerinde meydana gelen gösteriler, Vietnam Savaşı ile siyasallaşmıştır. Gösteriler sadece üniversitelerle sınırlı kalmamış, sokaklara da taşmıştır. Amerikan üniversitelerinde başlayan Vietnam karşıtı nümayişler kısa sürede diğer ülkelerdeki üniversitelere de yansımış, Amerikan aleyhtarı eylemlere dönüşmüştür. Amerika’nın komünizmin yayılmasından duyduğu endişe sebebiyle Vietnam’da uyguladığı vahşet komünist rejimle idare edilen ülkeleri birbirine kenetlemiş, kitle iletişim araçları ile Amerikan aleyhtarı yayınlar yaparak kamuoyu oluşturulmuştur. Çin Vietkong savaşçılara destek sağlayarak Güney Vietnam’a ağır kayıplar verdirmiştir. Kitleler üzerinde etkin bir şekilde kullanılan Amerikan aleyhtarı her türlü eylem muazzam bir etki yaparak 68 eylemlerinin belirleyicisi olmuştur. (Aybar, 2012, s. 33)

Üniversitelerde başlayan savaş karşıtı protestolar güçlü bir halk muhalefetine dönüşmüş, hükümet protestolara daha fazla direnemeyerek ilk ABD birliklerini geri çekmek zorunda kalmıştır. Uzun ve kanlı bir savaşın ardından Vietnam’da dört milyon sivil ile bir milyondan fazla Kuamitang savaşçı, 60 bin Amerikan askeri ölmüştür. Ülkesine dönen pek çok Amerikan askeri psikolojik travma yaşamış, 10 bine yakın hava aracı infilak etmiştir. Vietnam tüm zorluklara rağmen savaşın galibi olarak çıkmış, komünizm ve kapitalizmin çekişmesi sonucu ortaya çıkan savaşta emperyalist güçlerin planları suya düşmüş, Sovyet-Çin ilişkileri zedelenmiş, dünya daha çok kutuplaşmış ve Kuzey ve Güney Vietnam 1975’te birleşmiştir. (Gürbüz , 2009, s. 30)

Latin Amerika’daki Küba Devrimi ulusal kurtuluş mücadelelerinin gelişmesinde dünya tarihi açısından önemli bir yer teşkil etmiştir. Küba devrimi 68 eylemlerindeki birçok devrimcinin fikirlerinin gelişmesinde ve eylemlerin yönünün belirlenmesinde etken olmuştur. Batista rejimine karşı Fidel Castro ve devrimcilerin 26 Temmuz Hareketi

ile başlattıkları gerilla eylemleri daha sonra halk mücadelesine dönüşmüştür. Anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir hareket olan Küba Devrimi, ABD emperyalizmini geriletmeyi başarmıştır. 1961 Domuzlar Körfezi çıkarmasına Küba halkının topyekûn direnmesi Amerikan emperyalizmine karşı örgütlü bir halkı hiçbir kuvvetin yıkamayacağını gözler önüne sermiştir. Küba Devrimi dünyadaki benzerlerinden farklı olarak bir işçi devrimi değil, öğrenci, aydın, bilim adamları ve parti mensuplarının oluşturduğu bir devrimdir. Bu yüzden 68 eylemlerinde örnek alınmıştır. (Sweezy ve Huberman, 2019, s. 52)

Küba halkının, Batista diktatörlüğüne zaferinden sonra Che Guevara Bolivya’da devrimci hareketi başlatmıştır. Che 50 kişilik gerillayla 68 eylemlerinin niteliğini belirleyen mücadelesi ile döneme damgasını vurmuş, devrimci eylemlere örnek olmuştur. Zorlu geöen çatışmalarda halkın gereken desteği sağlamaması, Bolivya Komünist Partisinin de destek olmaması çatışmaları zora sokmuş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 11 Ekim’de Bolivya yetkilileri ve Che Guevara kuvvetlerin çatışmaları sonucu Che hayatını kaybetmiştir. Che’nin ölümlüyle sosyalist devrimci hareketlerin önünün alınacağı düşünölmüş fakat Che sosyalist devrimin simgesi hâline gelmiştir. Che’nin Vietnam Savaşı sırasında Kuzey Vietnam için sarf ettiği “iki, üç, daha fazla Vietnam³” sözleri 68 gençliğin sloganı olmuştur. (Hobsbawm, 2018, s. 277)

Soğuk Savaş döneminin en sancılı yaşandığı yerlerden biri de Orta Doğu olmuştur. Orta Doğu; jeopolitik durumu, stratejik önemi ve sahip olduğu yeraltı kaynakları nedeniyle istilaya uğramış, I. Dünya Savaşı’ndan beri bağımsızlık mücadelesi vermiştir. İsrail’in kurulmasıyla bölgede Arap-İsrail çatışması yaşanmış ve bölgede uzun yıllar süren bir iç savaş meydana gelmiştir. Bölgede meydana gelen üç büyük savaş neticesinde, yurtlarını kaybeden Filistinliler mülteci durumuna düşmüşlerdir. Bu durum kamplaşmaları doğurmuş, silahlanmayı arttırmış, radikalizmi tetiklemiş, büyük güçlerin bölgeyi nüfuz alanlarına bölmesine zemin hazırlamıştır. İsrail’in kurulması

³ Che Guevara’nın “bir, iki, üç daha fazla Vietnam” sözü 1967’de düzenlenen Afrika, Asya ve Latin-Amerika halkları dayanışma örgütü konferansı gönderdiği bir mesajdır. Mesaj, tıpkı Vietnam’da olduğu gibi emperyalizme yönelik mücadelenin daha da artırılması gerektiğini ifade etmektedir.

ABD'nin yönünü Orta Doğu'ya çevirmesine neden olmuş, ABD petrol rezervinin çok büyük kısmını barındıran Orta Doğu'yu Sovyetlere kaptırmamak için bölgede yoğun bir mücadele vermiştir. Sovyetler de Mısır'ı kendine müttefik seçerek bölge üzerinden silah yardımı yapmıştır. Orta Doğu'daki stratejik hesaplaşma mahalli aktörlerin de katıldığı bir dizi savaş, işgal ve çatışmaya dönüşmüştür. (Çetinsaya, 2007, s. 405)

1948'de başlayan İsrail-Filistin çatışmalarının temelinde İngiliz desteğiyle kurulan İsrail Devleti'nin sınırları dahi belli olmamasına rağmen hem ABD hem de Sovyetler tarafından tanınmasıdır. İsrail'in Amerika ve Sovyetler tarafından tanınmasıyla Filistin kendi coğrafyasında mülteci durumuna düşmüş ve hak arama mücadelesine girişmiştir. İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından Arap Birliği, Birleşmiş Milletlere müracaat etmiş ve demokratik prensiplere dayanarak inşa edilmiş olan Filistin Birleşik Devletleri'nin kendi sınırında kurulmuş bir devleti tanımadıkları ve haklarını korumak zorunda olduklarını bildirmişlerdir. BM'den beklenen cevap alınmadığı için Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak devletlerinden oluşan Arap Birliği, İsrail'e savaş açmıştır. Savaşın galibi İsrail olmuş, yurtlarını kaybetmek zorunda kalan Filistinliler topraklarını geri almak için İsrail'e karşı amansız bir mücadeleye başlamışlardır. Filistin kamplarında Yaser Arafat başkanlığında kurulan El Fetih gerilla örgütü İsrail güçlerine karşı mücadele vermiştir. Arap-İsrail savaşı 15 Kasım 1988'de Filistin Devleti'nin kuruluşuna kadar devam etmiştir. (Olgun, 2007, s. 224.) El Fetih, 1968 gençliği üzerinde oldukça etkili olmuş ve dünyanın pek çok yerindeki devrimciler kamplarda eğitim görmüşlerdir.

Soğuk Savaş sırasında bir yanda komünizm, diğer yandan kapitalizme karşı direnen göstericiler her türlü baskıya büyük dirençle karşılık vermişlerdir. Soğuk Savaş'ın meydana getirdiği kamplaşma sonucu yaşanan sosyal olaylara tepki veren göstericilere polisin müdahalesi oldukça sert olmuş, kimi zaman katliamlara yol açmıştır. Meksika, Brezilya, İspanya, Polonya, Çekoslovakya ve Çin'de kolluğun orantısız güç kullanımıyla tarihe damgasını vuran katliamlar yaşanmıştır. Devletlerin gençlik eylemlerini terörist eylemler olarak değerlendirip, eylemleri bastırmada kullanmış olduğu orantısız güç çatışmaları daha da derinleştirmiştir. Doğu ve Batı Blok'u arasındaki kamplaşma mevcut

istikrarı da oldukça zedelemiş olduğundan bu dönemde sağlıklı hükümetler kurulamamıştır. (Kocaoğlu, 2020, s. 36)

Sovyetlerin ilerlemesinin kendisi için tehlike arz ettiğini düşündüğü için hareket eden Amerika, uygulamış olduğu antikomünizm baskısı ile gerilla savaşlarının oluşmasına sebep olmuştur. Soğuk Savaş döneminde terörize eylemlerin bu kadar yaygınlaşmasında Amerika'nın izlemiş olduğu politika oldukça tetikleyici olmuştur. Özellikle bağımsızlık mücadelesi veren milletler, radikal, etnik, dinî kimlikleri olan gruplar hiçbir sınır tanımadan ve kendisini herhangi bir hukuk veya ahlaki kurala bağlı hissetmeden silahlı direniş örgütleri kurmuşlardır. Bu örgütler ya tasfiye edilerek ya anlaşma zeminde uzlaşarak veya büyük güçler tarafından konulan kurallara uymak zorunda bırakılmışlardır. (*Türkiye ve Terörizm*, 2006, s. 63)

1968 yılına gelindiğinde dünyayı eş zamanlı saran eylemler silsilesi başlamıştır. Üniversitelerde reform talebiyle başlayan eylemler kısa sürede Vietnam, Latin Amerika ve Filistin olmak üzere emperyalizm, ırkçılık ve savaş karşıtlığı, insan hakları için harekete geçen dünya gençliği muazzam bir mücadele dalgasını başlatmıştır. Fransa'da başlayan 68 eylemleri tüm dünyayı etkisi altına alarak sosyal düzenin eşit, adil, insan haysiyetine yakışır biçimde tanzim edilmesi düşüncesiyle gerçekleştirilmiştir. Tüm geleneksel değerlere, otoriteye, emperyalizme ve antidemokratik tüm uygulamalara karşı çıkarak dünyayı değiştirebileceklerine inanmışlardır. 68 öğrenci eylemleri yakın tarihin en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmuştur. (Fraser, 2008, s. 220)

Prag Baharı'nın kısa dönüşmesiyle başlayan kırılma, komünizmin sorgulamasına münce olmuştur. Gençlik daha demokratik bir rejim arayışı içerisine girmiş, Sovyet aleyhtarı gösteriler düzenlemiştir. Çekoslovakya'daki demokratikleşmenin Varşova Paktı ülkelerinin tanklarıyla ezilmesi ve Prag'ı işgal etmeleri 68 eylemlerinde mihenk taşı olmuştur. 68 eylemleri bir anlamda emperyalizme karşı olan eylemlerdir ve bu yüzden bir isyanın adıdır. 68 eylemleri dünyanın her tarafında eş zamanlı olarak gerçekleşmesine rağmen her ülke kendi 68'ini teşekkül ettirmiştir. Hareketin doğuşu ülkelerin içinde bulunduğu iklime göre şekillenmiş ve kendi özelliğini meydan getirmiştir. Bazı ülkelerde eylemler oldukça kısa sürerken kimi ülkelerde mücadele hâlâ devam etmektedir. (Alpay, 2017, s. 279)

Sonuç

ABD ve Sovyetler arasında cereyan eden gerilimin meydana getirdiği tehdit ve endişe Soğuk Savaş döneminde sistematik bir politika olarak kullanılmıştır. İki kutup arasında sıkışan devletler komünizm ve kapitalizmin baskısı altında kalarak silahlı direniş göstermişlerdir. Böylece bir silahlanma yarışı başlatılmış, askerî blokların kurulması sağlanmıştır. Dünyanın komünist ve kapitalist olarak ikiye ayrıldığı Soğuk Savaş döneminde iki taraf da bünyesindeki devletlere yoğun bir baskı uygulamıştır. Soğuk Savaş'ın ilk sıcak çarpışması olan Kore Savaşı neredeyse yeni bir dünya savaşının doğmasına neden olmuştur. Stalin'in ölümüyle dünya yeni bir döneme daha girmiş, destalinizasyonla Stalin dönemi ile yüzleşme antikomünist eylemleri başlatmıştır. Stalin politikalarından kurtulmak için Doğu Avrupa ülkelerinde öğrenci eylemleri ortaya çıkmıştır.

1961'de Berlin Duvarı'nın inşası, Küba füze krizi, Orta Doğu'da meydana gelen eylemler, U-2 casus uçağı sorunu ve Vietnam Savaşı gibi gelişmeler Soğuk Savaş açasından bir dönüm noktası olmuştur. Amerika Soğuk Savaş boyunca takip ettiği dış politika uygulamalarıyla diğer ülkeler arasında gerilimlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. ABD uyguladığı bütün programları kendini güvende hissetmek için yapmış, bundan dolayı Soğuk Savaş boyunca güdümündeki devletlere tehdit politikasıyla denetim altında tutmuştur. ABD'nin diplomatik, askerî ve ekonomik baskılarını kullanarak uyguladığı emperyalist sisteme tepkiler gecikmemiş, nüfuzunu kullandığı bölgelerde emperyalizme karşı direnç cepheleeri oluşturulmuştur. Dünyanın pek çok yerinde gerçekteşen öğrenci eylemlerinin temelinde bu politika teşkil etmiştir. ABD Soğuk Savaş döneminden başarıyla çıkarak dünyanın tek süper gücü olarak ayakta kalmayı başardıysa da politikalarına duyulan tepkiyi yok edememiştir.

Sovyetler Doğu Avrupa'da uyguladığı politikayla elde etmek istediği başarıyı sağlayamamış, dünyada değişen siyasi, sosyal ve ekonomik değişimlerin Doğu Avrupa'da yayılmasının önüne geçememiştir. Stalin'in ölümüyle Doğu Avrupa'nın Batı Avrupa ile temas kurması, Doğu Avrupa'nın Batı Avrupa'dan sosyal, ekonomik ve siyasi olarak geri kaldığını fark etmesi ülkelerin düzene uymak için Stalinist sisteme isyan etmelerine neden olmuştur. Sovyetlerin Doğu Avrupa ülkelerinde başlayan reformları tanklarıyla ezmesi hem

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,
e-ISSN: 2651-4605**

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

Sovyetlere itibar kaybettirmiş hem de II. Dünya Savaşı'ndan sonra yükselen komünizmi zora sokmuştur. Dünya gençliği arasında komünist sistem tartışılmış, Sovyet aleyhtarı gösterilere neden olmuş, en nihayetinde dünya üzerindeki pek çok yerde komünizm çökmüştür.

Savaş döneminde sömürü durumunda bulunan ülkeler emperyalizme karşı verdikleri mücadelede kitle örgütlerinin de desteğiyle başarı elde etmişlerdir. Sömürge karşıtı eylemler emperyalizm ve sömürgeciliğin sona ermesine, bağımsızlığını elde eden devletlerin ekonomik gelişmesinin sağlanmasında kamuoyu oluşturmuştur. Demokrasi, adalet, özgür bir dünya isteyen gençler, dönemdeki diktatörlükleri sarsmış, halkın da desteğiyle eski baskıcı sistemler reddedilmiş, otoriter değerleri sorgulanmış, demokrasi savaşı başlamıştır.

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,
e-ISSN: 2651-4605**

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

Kaynakça

- Aksel, S. C. (2014). Türk basınında 1956 Macar İhtilali: Hürriyet, Cumhuriyet, Ulus ve Zafer’de haber sunumuna ilişkin uzlaşma ve ayrışmalar. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 39, 90–112.
- Alpay, O. (2017). Sovyet tarihinin son perdesi: Mihail Gorbaçov dönemi Sovyet dış politikası. İçinde: A. Kaşoğlu (Ed.). *Liderlerin Sovyeti: Devrimden Perestrojka*. İstanbul: Çevrebilim Yayınları.
- Althusser, L. (1969).1968 Olayları üzerine bir mektup. *Birikim Dergisi*, 1, 38-49.
- Ataç, K. K. (2019). Soğuk Savaş. *Güvenlik Yazıları*, 35, 1-9.
- Aybar, M. A. (2012). *Vietnam günlüğü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydemir, E. D. (2018). Perde Ülkelerinde Radio Free Europe: 1956 Poznan Ayaklanması ve 1956 Macar Ayaklanması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (15), 349-357.
- Aydemir, S. S. (2016). 27 Mayıs 1960 askeri darbesine giden süreçte üniversite’nin etkisi. *International Journal Of Eurasian Education And Culture Dergisi*, 1 (1), 9-22.
- Bekcan U. (2017). Gönülsüz muhabbetten dostluğa: 1949 Çin Devrimiyle birlikte Sovyetler Birliği-Çin Komünist Partisi/Çin Halk Cumhuriyeti ilişkilerinin değişen yüzü. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 371-387.
- Bernstein, H., Colin, L. ve Leo, P. (2010). *Günümüzde şiddet: Güncel düşünceler*, (Çev. U. Haskan). İstanbul: Yordam Kitap.
- Bulut S. (2018). 38. eylemde güç mücadelesi: Kore Savaşı ve Türkiye’deki tezahürleri. *Mavi Atlas Dergisi*, 6 (1),185-204.
- Cicioğlu, F.D, Kalkan, D. (2019). De Gaulle’den Frexit tartışmalarına: Fransa Avrupa Birliği’nin neresinde. *Bilgi Dergisi*, 21 (1), 1-38.
- Çakaş, C. Ö. (2020). İspanya’daki Bask etnik milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Akadem Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (20),118-155.
- Çin Kültür Devrimi - Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Kısa Bir Bakış*. (2017). İstanbul: Patika Yayınevi.
- Çetinsaya, G. (2007). Ortadoğu. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,
e-ISSN: 2651-4605**

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

- Dursun, D. (1993). Çekoslovakya. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 8. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Dünyada ve Türkiye’de Öğrenci Hareketleri Üniversite Sorunu* (1968). Milliyetçi Türk Kadınları Derneği Yayınları.
- Ereker, F. (2019). Aksu Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü – NATO. *Güvenlik Yazıları*, 28, 1-9
- Fernandez, L. (2016). Arjantin’de gerilla tarihi (Çev. H. A. Irmaklı). *Teori ve Politika Dergisi*, 71 (72), 15-30.
- Fraser, R. (2008). *1968 isyancı bir öğrenci kuşağı* (Çev. K. Emiroğlu). İstanbul: Belge Yayınları.
- Gülboy, G. P. (2012). 1956 Macar Ayaklanmasının Türkiye Basımında Yansımaları. İçinde: Ed. Y. Okay. *Macar-Türk ilişkileri üzerine makaleler: Macar kardeşler*. İstanbul: Doğu Kitapevi.
- Gökmen, Ö. (1998). İtalya 1968: Özerklik Hareketinin Gelişimi. *Birikim Dergisi*, 109, 77-84.
- Gürbüz, M. V. (2009). *Soğuk Savaşın kaynama noktası: Vietnam Savaşı ve Amerika Birleşik Devletleri*. Ankara: Kent Kitapları.
- Hobsbawm, E. (2006). *Tuhaf zamanlar bir 20. yüzyıl hayatı*, (Çev. S. Nilüfer). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2018). *Yaşasın devrim: Latin Amerika üzerine yazılar* (Çev. S. Nilüfer). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Huberman L. ve Sweezy, P. H. (2019). *Küba: bir devrimin anatomisi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Judt, T. (2009). *Savaş sonrası – 1945 sonrası Avrupa*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kantarıcı, Ş. (2012). Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistem: Yeni sürecin adı koalisyonlar dönemi mi? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8 (16), 47 – 84
- Karadereli C. (2020). Soğuk Savaş’ın İlk Aşamasında Doğu Avrupa: Sosyalizm ve Başkaldırı. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 4 (1),43-73.
- Karadereli C. (2019). Stalin ve Kruşçov dönemlerinde Doğu Avrupa’da Sovyetler ve krizler. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 239-253.

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,
e-ISSN: 2651-4605**

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 151-179.

Karaağaçlı, A, Ümran T. (2019). Güney Afrika'da yerli halkın ırkçılıkla mücadelesi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, (43),1-7.

Karahan, B. G. (2015). Modern olimpiyat oyunlarında siyaset ve boykotlar. *Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 1 (2), 114 – 119

Karaosmanoğlu, A. L. (2014). NATO'nun Dönüşümü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 10 (40), 3-38.

Kıvanç, Ü. (1978). Polonya. *Birikim Dergisi*, 42 (43), 161-65.

Kocaoğlu C. T. (2020). Soğuk Savaş yıllarında Türkiye'de komünizm karşıtı propaganda kitaplarında anti-komünist söylem. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 33-51.

Kraushaar, W. (1998). Almanya'da '68 Gençlik Hareketi. *Birikim Dergisi*,10, 64-76.

Kurlansky, M. (2011). 1968: *Dünyayı sarsan yıl*. (Çev. Z. Savan). İstanbul: Everest Yayınları.

Lewis, G. J. (2020). *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, casuslar, yalanlar, gerçek*. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Silver, B. (2019). *Emeğin gücü: 1870'ten günümüze işçi hareketleri ve küreselleşme*, (Çev. A. Önal). İstanbul: Yordam Kitap.

Steiner, A. (2000). *Kızıl Ordu fraksiyonu Batı Avrupa'da şehir gerillası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Jonathan, N. (2004). *Amerikan Savaşı Vietnam 1960-1975*. İstanbul: Metis Yayınları.

Olgun, K. (2007). Türk Basınında 1967 Arap-İsrail Savaşı"38. İçinde: (Yay. Haz.) Z. Dilek. *Uluslararası İcanas (Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları) Kongresi, C. V*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Türkiye ve Terörizm (2006). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Spring, U. O. (2008). Barış üzerine Doğulu, Avrupalı ve yerli düşünce. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5 (18), 49-67.

Uslu A. (2008). Ellinci yıldönümünde 1956 Macar Devrimi. *Devrimci Marksizm Dergisi*, 1, 130-154.

Uslu, A. (2008). Prag Darbesi'nden Prag Baharı'na: Çekoslovakya'nın Yirmi Yılı (1948-1968). *Devrimci Marksizm Dergisi*, 6, 150-176.

**Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 6, 2021 Bahar,
e-ISSN: 2651-4605**

Özhazinedar, T. (2021). Soğuk Savaş döneminin 68 olaylarına etkisi.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 151-179.

Tunçay F. (2016). Bask Ülkesi ve Katalonya: Dil Taleplerine İlişkin
Yasama Faaliyetleri. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 3 (5),
45-56

Uzgel, İ. (1992). Sosyalizmden ulusçuluğa Yugoslavya'da ulusçuluğun
yeniden canlanması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Dergisi*, 47 (1), 217-244.

